

Vanhoiden runojen julkaisuhankkeet Virossa ja Suomessa

Keel ja kirjandus -lehden keskusteluosastossa on huhtikuusta 1971 alkaen käyty tulikivenkatkuista väittelyä siitä, miksi 1955 tehty päätös jatkaa vanhan virolaisen kansanrunouden julkaisua uusilla Vana Kannel -sarjan niteillä ei toistaiseksi ole johtanut näkyviin tuloksiin. Kukaan väittelijöistä (Eduard Laugaste, Paul Rummo, Ottilia Kõiva, Hilja Kokamägi, E. Kubjas, J. Linnus, August Annist, Juhan Peggel, Ülo Tedre) ei aseta kyseenalaiseksi uuden julkaisutyön tarpeellisuutta, mutta

sen käyntiinpanon menetelmästä on sitä viljemmälti »väiteid ja vastuväiteid».

Virolainen vertailuaineisto on keskeisen tärkeää nimenomaan kalevalaisen runoston tutkijoille, kuten viimeksi Leea Virtasen ja Pentti Leinon väitöskirjat ovat osoittaneet. Tosiasia on, että vaikka Kansanrunousarkistossa on suhteellisen hyvin järjestetyt virolaisten kansanrunojen kopiokokoelmat ja Etnologisessa kirjastossa puoli hyllymetriä »rekivärssyjen» ainesjulkaisuja, virolaisten vastineiden löytäminen ylittää opiskelijan ja usein opettajankin kyvyt. Runot on nimetty ja luokiteltu kirjavan kaottisesti, eikä yhden toisinnon löytäminen yleensä auta toisten jäljille.

Lahden tältä rannalta katsoen olisi mitään toivottavinta, että ne eri instituutit, museosektorit ja kateederit, joille aineiston preparointi on Virossa uskottu, rohkaistuisivat julkaisemaan ensi tilassa kaiken sen, mikä ilmeisesti on jo suunnilleen painokunnossa: Haljalan, Helmen, Saarenmaan ja Kihnun runot. Kuten Ülo Tedre toteaa, jäsennyksen ja julkaisutavan epäyhtenäisyys on kompensoitavissa kunnollisin yleishakemistoin. Jos jotakin korvaamattoman arvokasta jää esitöiden keskeneräisyyden takia nyt julkaisematta, se voidaan painattaa täydennysosiin.

Yhden idean mielisin lisätä Tarton ja Tallinnan kollegain suunnitelmiin: kun Vana Kannel V toivottavasti lähivuosina ilmestyy, soisin löytäväni sen jokaisen runotyypin yhteydessä viitteet ao. runon aiemmin julkaistuihin toisintoihin, A. H. Neus'in Ehnstnische Volkslieder I—III:sta aina Ülo Tedren Eesti rahvalaulud -valikoimaan. Vana Kannel VI:ssa riittänee jo useimmiten viite V osan vastaaviin numeroihin. Meiltä, jotka emme elä nähdäksemme XL osan yleishakemiston (vuonna 2070?), tämä paljon työtä ja vähän painomustetta kysyvä tekstin lisäksi säästäisi uskomattoman määrän työtä ja aikaa.

Viitejärjestelmän avuin voitaisiin löytää ideaaliratkaisu myös teoksen kansainvälisen käytön pulmaan. Tuskin on jär-

kevää tulkita useita lähityyppisiä toisintoja samaan maailmankieleen. Referoinnin kieltä voitaisiin vaihdella eri niteissä ja varmistaa, että yhtäkin maailmankieltä taitava ulkomaalainen löytää viitteitä seuraten tutkimansa runon kaikki eestinkieliset tekstit ja erikieliset käännökset tai referaattit.

Tuttuja ja tuntemattomia ongelmia pilkistelee Vana Kannel -keskustelun rakosista. »Mustan työn», tieteellisiä meriittejä tuottamattoman mutta tutkijankyykyä edellyttävän arkisto- ja toimitustyön aliarvostus on yhtä hyvin täkäläinen kuin sikkäläinen pulma. Turkulais-helsinkiläistä työnjakoa me tuskin osamme nähdä yhtä traagisessa valossa kuin eräät virolaiset oman tarttolais-talinnalaisen diasporansa.

Suomen Kansan Vanhojen Runojen täydennysosien julkaisutyössä, jota on parin vuoden aikana pohjusteltu Humanistisen toimikunnan miniatyyrimäärärahoilla, olemme joutuneet ottamaan kantaa myös siihen »täydellisyysdentavoittelun kramppiin», johon Paul Rummo vihjaa. Syksyllä 1971 tiedämme, että Kansanrunousarkistoon on SKVR:n julkaisemisen jälkeen kertynyt n. 50.000 kalevalamittaista runo- ja loitsutoisintoa; näistä on Terttu Kaivola & kumpp. luetteloinut n. 17.000, ja yli 5.000 on kopioitu julkaisukuntoon. Lisäksi tulevat tuhannet SKVR:n toimittajien sivuuttamat toisnot sekä Petroskoin instituutin aineisto. Kukaan meistä ei tällä hetkellä kuvittele, että tästä miltei 85.000-toisintoiseen SKVR-aineistoon verrattavasta aarteistosta julkaistaisiin muuta kuin arvokkain osa. Riittää, jos kaikki muu hyvin järjestettynä ja luetteloituna kopiokokoelmana on arkistossa vierailijan tutkijan ylettyvillä.

Virolais - vatjalais - inkeriläis - karjalais-suomalainen runon kieli kaikkine yhteisine ja eriytyneine elementteineen on tutkimuskenttä, jonka laiminlyömistä virolaiset syystä pitävät häpeänä. Kaikki viitta-

siin, että he lähivuosikymmeninä myöskään julkaisukaistalla pääsevät naapuridensa tasalle. Omien kokemustemme valossa tekisi mieli varoittaa liian vaateliaasti mitoitetuista yhteisyrityksistä, jotka voivat jopa vuosikymmeniksi runnoa alleen virkeät pikkualoitteet ja tieteellisen yksityisyrityksyyden. Kansanrunousarkiston liepeillä on 1960-luvulla päädytty pienten yksikköjen strategiaan, ja karjalainen sananpolvijulkaisu (Pentti Leino & Liisa Miettinen), tieteellinen arvoitusjulkaisu (Amikki Kaivola & Aarre Nyman) ja satuantologia (Pirkko-Liisa Rausmaa) ovat vapaamuotoisen ideointiväyryyden vaikutuksen ja kohtuullisen rutiniyöavun vauhdittamina edenneet selvästi tuloksellisemmin kuin eräät edellisten vuosikymmenien mammuttihankkeet.

Matti Kuusi

Kirjallisuustieteellisen työn tuloksista ja näköaloista Neuvosto-Virossa

Neuvosto-Viron kirjallisuustieteellisen työn organisaatiota ryhdyttiin luomaan vuonna 1941. Tasavallan kansankomissaarien neuvoston 6. 5. 1941 tekemän päätöksen nojalla perustettiin Tarton valtionyliopiston yhteyteen tieteellinen tutkimuslaitos (Teadusliku Uurimise Instituut), jonka yhtenä osana oli virolaisen kirjallisuuden ja kansanrunouden tutkimuksen osasto.¹ Tarkoituksena oli liittää eri tutkimuslaitokset myöhemmin yhteisen tiedeakateman systeemiin. Tämän suunnitelman toteuttamisen keskeytti kesällä 1941 Hitlerin-Saksan hyökkäys.

Heti fasisisten joukkojen Virossa karkottamisen jälkeen julkaistiin marraskuussa 1944 ensimmäinen Viron kirjallisuudentutkimuksen päätteitä käsitte-

¹ H. Kruus, Eesti NSV Teaduste Akadeemia asutamisest, Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Tallinn 1971, s. 9.